

„Istarska Rijec“

Izlaz svakog četvrtka uveče. Svako drugo četvrtka donosi literarni prilog „Istria“... Pretprijava za tuzemstvo iznosa 15— bra na godinu, a za inozemstvo 20— lica. Uredništvo i uprava: Trst (Fieschi) - Via S. Felice no 4/Assisi 20/1. Telefon: 11 77.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 6 lira

za svaki kontinuirani vijesti u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se zaista popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju redovito a novac upravi. Neferikantna se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

Deviza u praksi i teoriji

Iza sloma do skrajnosti omraženoj nam austrijskog sistema usla je naša patrička Istra pod okrilje novih gospodara — osloboditelja. Naš narod nije ton činjenica osjetio nikakve bitne promjene. Ta Istra je od pamćivjeka iskorištavana, izrabliavana, lučena, proganjana, u svakom obziru zapostavljena i zaboravljena, pa kako da joj sada bude bolje. Prilike su se dapače smjesta iza prevrata pogorsale na štetu nas Jugoslavena. — Svaka metoda, koju se moralo upotrijebiti protiv inorodnim manjinama u novoj državi, primijenjena je bila i isprobavana ponajprije u Istri. Svi udarci, po istom receptu i već unaprijed proračunano planu, koji su bili nanoseni našem narodu u Istri, padali su malo kasnije i padajući postepeno po našoj braći u ostalim krajevima Julijske Krajine.

Doba ugnjetavanja i sistematskog oduzimanja našeg naroda kulturnih i političkih ustanova, — koja će ustalom tvoriti Zašlonsku stranicu u povjesti naše nove države, možemo razdijeliti u dva dijela. Prvi dio ispunjava vrijeme od pada odpravne nam mačke Austrije do zahvata vlasti fašizma, a drugi od fašistovske revolucije dalje. — U jednom i drugom dijelu zadavaju se neizlječive rane našem narodnom tijelu, no ipak se sredstva i načini razlikuju, akomrem vode k istome cilju.

Prvi je dio vrijeme paljenja, rušenja naših narodnih domova, vrijeme dinamita i bomba, vrijeme razbijanja, lupanja, posvagna i zlostavljanja svega, što je naše. To se sve događaja neslužbenim ili poslužbenim načinom. U razdoblju vlada škida sa sebe svaku odgovornost, laska nam se i liže, baca svu krivnju na neodgovorne elemente, tvrdi, da nas smatra jednakopravnim državljanima, obćevava nam sve i svašta i ostaje samo pri tome.

Drugi dio datira od momenta, kada je Mussolinjeva energična ruka zamahnula po našim krajevima. To nam je doba snop-patnje, ako i jest kobno, sudbonosno i pogubno za naš narodni razvitak. Nestaje licemjernosti, beznačajnosti, laskanja, lizanja, pustih i ludih obećanja. Lupanje razbijanje i napadanje jenjava, premda nije sasvim prestalo. To nam dokazuju događaji, koji su se zbili u drugom razdoblju pod čvrstom vladom.

Mi vjerujemo, da će teror prestati, ali zar je to dostat? Ta sada ga i ne treba, kada naši gospodari imaju snage i škrte, kad im stoje na raspolaganju sva moguća sredstva. Sada nam se javno i otvoreno izjavljuju, da nas hoće odnarediti. Jednostavnim dopisima ukidaju nam se škole ili pretvaraju u talijanske (Zmini), Lindar, Divišci, Lupoglava. Dekani), premeštavaju se bez motiva i otpuštaju učitelje, izbacuju službenim putem naš jezik iz crkve i ureda, iz javnog života.

Dek se u prvome razdoblju operiše po službeno odnosno neslužbeno, u drugom se razdoblju oduzimlje našim narodu političke i kulturne pravice oficijalnim putem: dekretima, dopisima, cirkularima. — Zar se tako **tucači** Mussolinjeva deviza: **jednaka dužnost, jednaka prava?** Ministar je predsjednik krasno i rječitva politika iskrena i dosljedna. Vlo nije je žao, što moramo konstatovati, da nije dosljedan u provadjanju svoje devize. Kad bi se milozvučnim riječi, koji su ostale puste i samo na papiru, bio preinačio i rekao Jugoslavenima: **jednaka dužnost, a nikakva prava**, onda bi se to bilo tačno govoriti, i dosljedno ispunjavati, kao što se doista i čini. Lisav nas se javno i postepeno svja prava, kao da se uistinu provadjaju geslo, koje je u zaglavku spomenuto. — Mi savjesno vršimo svoje državljanske dužnosti, a ne uživamo nikakvih prava. Naš je narod mnogo puta pružio desetine milia, ljubavi i bratstva, ali sve uzalud. Njih se u zaujenu vraća sa otlamanjem svja prava.

Veliki talijanski narode, koji se ponosiš dvostručnom kulturom, jer si iz svojih sredine dao silnih umova i velikana, rekni onima, koji nam otmaju ono, za što su se nam borili: **Veliki i slavni Mazzini, Garibaldi, Pellico**, — neka predstavnici Nemej vijeće dozvoliti, da Tvoji današnji Nemej vijeće tako strasne znanstvenice civilizacij. Mi vjerujemo, da će se naš narod u najbližoj budućnosti vratiti sve, što mu je nasilno bilo oduzeto. Tada će se tek moći ustvrditi, da se dosljedno provadjaju deviza: **Jednaka dužnosti, jednaka prava!**

Veličanstvena proslava u Jugoslaviji 350-godišnjica mučeničke smrti Matije Gubca Obistinjeno proročanstvo

Danas se navršuje 350 godina, odkad je slavni hrvatski seljak Matija Gubec spaljen na lomači na Markovom trgu u bijelom Zagrebu, Jugoslovenski narod u slobodnoj domovini proslavljuje tu uspomeno na najvećeg mučenika. Riječta će biti ona mjesta u Jugoslaviji, a naročito u Hrvatskoj, koja ne će biti zastupana na današnjoj proslavi u Zagrebu, gdje će biti otkriven mučeničkom spomenik. Inače će i ostala mjesta, koja ne budu zastupana u Zagrebu, skromnije ili svečanije, već prema prilikama, proslaviti ovu godišnjicu seljaka — mučenika.

Budući da ima dosta naših čijenih čilaca, koji nemaju možda niti pojma o tom glasovitom seljaku — mučeniku, smatramo svojom dužnosti, da im ga u kratko opišemo i obrazložimo, što je bio, što je postojao i zašto je značljiv.

Početak 16. stoljeća Hrvatska je spalna na same ostanke ostanaka. Neprestani su borbi između Turske i Hrvatske posvema smanjili potonju. Turčin si je prisvojio Posna i Hercegovinu, Slavoniju, Liku, Kravcu te skoro čitavu Dalmaciju, tako da je jedino maleni komadč zemljišta oko Zagreba ostao slobodan. To je Hrvatsi silno zabrinjavalo, pa su se obratili na Habzburgovce u nadi, da će im oni pružiti pomoć u boju protiv Turčina. Naravski, Nijemci su im sve obećali, dok n'su Hrvati godine 1527. izabrali Ferdinanda Habzburgovca za kralja Hrvatske. Iza toga su Hrvati ostali bez razočaranja. Ferdinand i njegovi nasljednici mjesto da drže zadanu riječ i brane Hrvatsku od Turčina, oni su nastojali da što više izumnu iz ove kukavne Hrvatske. Uslijed toga Hrvati su morali sami sa svojom slovenačkom braćom suzbijati Turčina od svoja ognjišta. Što više je jedini su strane morali suzbijati Turčina, a s druge se borili sa Habzburgovcima, koji su slabije postupali sa hrvatskim seljcima nego sa marjom, tako da se ostanak nekadašnjeg slavnog hrvatskog kraljevstva nalazio u vječitim travcima.

Hrvatski seljaci živjeli su u strasnim mukama. Najgore je postupao s njima zloglasni čer Nikola Šubić-Turčin. Seljaci su im sve obećali, dok n'su Hrvati godine 1527. izabrali Ferdinanda Habzburgovca za kralja Hrvatske. Iza toga su Hrvati ostali bez razočaranja. Ferdinand i njegovi nasljednici mjesto da drže zadanu riječ i brane Hrvatsku od Turčina, oni su nastojali da što više izumnu iz ove kukavne Hrvatske. Uslijed toga Hrvati su morali sami sa svojom slovenačkom braćom suzbijati Turčina od svoja ognjišta. Što više je jedini su strane morali suzbijati Turčina, a s druge se borili sa Habzburgovcima, koji su slabije postupali sa hrvatskim seljcima nego sa marjom, tako da se ostanak nekadašnjeg slavnog hrvatskog kraljevstva nalazio u vječitim travcima.

Hrvatski seljaci živjeli su u strasnim mukama. Najgore je postupao s njima zloglasni čer Nikola Šubić-Turčin. Seljaci su im sve obećali, dok n'su Hrvati godine 1527. izabrali Ferdinanda Habzburgovca za kralja Hrvatske. Iza toga su Hrvati ostali bez razočaranja. Ferdinand i njegovi nasljednici mjesto da drže zadanu riječ i brane Hrvatsku od Turčina, oni su nastojali da što više izumnu iz ove kukavne Hrvatske. Uslijed toga Hrvati su morali sami sa svojom slovenačkom braćom suzbijati Turčina od svoja ognjišta. Što više je jedini su strane morali suzbijati Turčina, a s druge se borili sa Habzburgovcima, koji su slabije postupali sa hrvatskim seljcima nego sa marjom, tako da se ostanak nekadašnjeg slavnog hrvatskog kraljevstva nalazio u vječitim travcima.

Seljaci su najedamput izgubili i zadnje pouzdanje u kraljevu pravdnetst. Vidjeli su, da je njihov spas ovisan o njima samima. Zato su se danonice sastajali u Gorenjoj Stubi pod lipom, koja se još i dan danas zove Gubčeva lipa. U tu neprestano vijećali o svojem teškim prilikama i zajedno stvarali svoje planove, kako će se riješiti silniha. Tada su se razdijeli, da ih i bolji plemići samo izrabljiva i izigravaju, onda su ustali za staru pravicu, a protiv plemićke i vlastelinske gospode. Dogovorili se, kako će prevesti stasleku jednakost i ravnopravnost ukinitu carinu te uvesti opću vojnu dužnost. Koncem januara godine 1573. proglasili su seljaci musku puntariju ili seljačku bunu.

U Stubici su izabrali i svoju vladu. Na čelo te vlade bio je postavljen najbistroumniji seljak, koji je inače bio duša cijelog tog pokreta, **Matija Gubec**. Za njegove pomoćnike bili su određeni Ivan Posanac i Ivan Mogačić. Oni su se skoro uvijek sastajali kod Matije Gubca u Stubici pod lipom, gdje su neprestano vijećali davali si razne savjete i proslavili parnice. Za vrhovnog vođu vojske bio je određen seljak Ilija Gregorić, koji je odmah stvorio ratni naert, kojemu se i danas daje stručnjaci.

Ne prije nego je imala seljačka vojska krenuti u boj, sakupila se u Stubici pod starom lipom, da se još jedamput dogovori sa svojim — seljačkim kraljom — o akciji, koju ima da pokrene njihova vojska. Ti dogovori su trajali više sata. Gubec je oskolio vojsku i obrazložio joj čitav plan. Rekao je, da glavni cilj njihove borbe mora biti taj, da opet izvjesti Hrvatskoj stare pravice, da preturgaju sve veze sa Mađarskom i da store samostalnu hrvatsku državu ili barom autonomiju. U našem bijelom Zagrebu — reče Gubec — moramo osnovati vladu za Hrvatsku i Sloveniju. Slovenci su nam braća po krvi, drugovi po tužnom udusu i sužbojici u krvavim borbama. Na njih ne smijemo podništvo da zaboravamo. Oni moraju s nama sačinjavati jednu vladu, jednu slobodnu državu, u kojoj ne smije imati tuđinac nikakvog upliva. Dosađanje iskustvo nam je jasno pokazalo, — nastavi Gubec — da mi nemamo nikakve od očekivali ni od Beča ni od Peste, ni od naših velikaša, koji vjerno ispunjavaju carske naloge iz Beča, Zadra, braće, pokazalo nam je, da nam ne treba pomoći, da je ovo naša hrvatska cigula, na kojoj hoćemo da mirno živimo bez kakvog tuđinskog godžanja. Pročimto smrt i pohrlimo kao pospiva. Pročimto smrt i pohrlimo kao pospiva. Pročimto smrt i pohrlimo kao pospiva. Pročimto smrt i pohrlimo kao pospiva.

Iza tih divnih Gubčevih riječi razdijelila se seljačka vojska u više dijelova i krenula svaka u svojom pravcu. Medjutim hrvatski su velikaši i plemići odmah razumjeli, čim su osjetili prve udarce seljačke vojske, da im se radi o opstanku. Pobješli se, da će se seljačka vojska združiti sa turskom pa da će za tim skupom navali na velikaše i njihovu vojsku. Zato su sakupili ogromnu i uvjezbanu vojsku protiv seljaka, koji su im već bili odzudeli nekoliko sela i drugih pozicija. Osim toga im je i sam austrijski car i kralj Maksimilijan odaslao u pomoć velikašima dosta četa, da unište buntovne seljake. Uslijed toga su velikaši takvom silom udarili na seljačku vojsku, da su ju u nekoliko dana posvema uništili. Seljaci, koje je vodio Gubec postigli su deduše lijepe uspjeha kod Stubice, Klanjaca i Cesarigrada, ali to ih nije moglo zadovoljiti pošto su ostali dijelovi njihove vojske doživljeli strašan poraz kod Kerestina i Sv. Petra, bližu utoku Bistrice u Sutlu, tako da je 5000 mrtvih seljaka pokrivalo bojno polje. Zatim su velikaši udarili još jačom silom na ostatak Gubčeve vojske i rasprišli ju, a Matiju Gubca i Ivana Mogačića ulovili i odvode u Zagreb.

Krute li sudbine!... Danas ottrag 350 godina, dne 15. februara 1573. doveli su plemići na Markov trg u Zagrebu Ivana Pesavca i Matiju Gubca, mučili ih kazne. Najprije su primili Posavca i mučili ga na — očigled Gubca — sve moguće načine, dok nije izdalmuo. Zatim je odveden i u Gubca. Njega su potpuno izmrcavredili i okrunili sa razarenom željeznom krunom. I u tim najtežim mukama, što si ih bili nametnuli, Gubec je dovika: — Krvnici! Vi me lako mućite, mrcavredite, spalite, uborite u prah kao stari hrast, ali moje duše ne ćete stvorilati, jer će ona živjeti u vječitoj zori. Doći će dan, kad će se mojemu narodu osvanuti bijela zora, kad će se osloboditi od tuđih gospodara i kad će si sam krojiti sudbinu svoju. Rado podanš svu te muke i mirno umirem, jer u tuđim gledam sjajnu budućnost svojega naroda, koji će stajati pod jednim barjakom kao jedna četa. A ja ću tada ustati iz

Zar su pojedinci krivi?

U talijanskim novinama, osobito u tršćanskim, čitali smo već više puta, da bi slavenski živali Istre, Trst i Gorice vrlo rado živio u što prijateljskijim odnosima s Talijanima, ali da se tome protivie pojedini Hrvati i Slovenci. Ti pojedinci tjeraju sami pol tugu nepomirljivosti, oni su krivi za sve ono, što se događa.

Na ovu doista vrlo čudnovatu tvrdnju, odgovorila je već nekoliko — puta tršćanska — „Edmest“ sasvim iscrpivo i dobro. A mi naše istarske novine nisu ostale dužne, pa su s one više puta ustale protiv tih ničim neosnovanih obzida. Nije naša krivnja, što moramo i opet — već jednom — pisati talijanskim novinama, da o tome govedimo još koju.

Pitam: Koliko ima u Istri tih „pojedinačaka“, što još tjeraju politiku? Uopće — može li danas, pod ovim prilikama, neko da vodi politiku u Istri? Ni odbornici gospodarskih društava, njih pet šest, ne mogu da se sastanu i dogovore o svojim poslovima, ako ih silom ne rastjeraju ili napše, kako su to učinili u Baderni i drugdje! Pa da neko u takovim prilikama tuga politiku.

Prije rata Talijani su pjevali istu pjesmu: — Da nema advokata, činovnika, učitelja i svećenika, — govorili su oni i pisali — Hrvati i Slovenci u Istri bili bi mirni kao jaganjci. Istarski seljaci ne mare ni za svoj jezik ni za svoju narodnost, da nema politikanata — taj ih seljak slao svoju djecu u talijanske škole ili u nikakve.

Tako su već onda govorili i pisali Talijani.

Dosla je talijanska okupacija. Otišli advokati, otišli učitelji, otišli i neki svećenici — otišli svi činovnici — (ko milom tko silom — i narod ostade sam — gotovo sam. Sam bez jednog od svojih predjašnjih vođa — političara — košto se veli — od zanata. Ono par desetaka naših školovanih ljudi što su još ostali, tako su terorizovani, na njih je upereno toliko ubojitih oćuju, da se u najviše slućavaju ne usudjuju ni pisnuti, a kamo li da će tjerati takvu politiku. Naš je narod danas u Istri gotovo sam. Pa ipak se drži. I ne da se. Neka koji „pojedinačci“, jedan od onih, o kojima toliko pjevaju Talijani, neka taj „pojedinačci“ podje u kakvo naše selo pa neka kaže narodu: Čuj, narode, ne pitaj me ne traži više ništa. Tebi ne trebaju nikakve pravice — šćavo si se rodio — šćavo ćeš ostati! Živi onako, kako će drugi, radi ono, što će drugi i — čekaj smrt!...

Šta mislite, što bi narod odgovorio onom „pojedincu“? Rekao bi mu:

— Ajde, ti do vraga! Mi smo u Istri živjeli i onda, kad nismo imali gotovo nijednoga školovanog činovnika iz našega sela, pa smo se ipak održali. Ako nas i vi zapudšite, mi ćemo znati i sami, što da činimo. Mi ćemo sa svakim živjeti u ljubavi i prijateljstvu, što s nama prijateljski postupaju i tko nam daje ono, što nas ide. Mi smo ljudi i kao takovi imademo prava, da nam se dade sve ono, što smo od naših starijih naslijedili, u prvom redu naš mlji jezik.

Ako Talijani ne vjeruju, da naš narod u Istri ovako misli, ako misle, da bi bez onih „pojedinačaka“ bilo njima lakše obrćunati s njime, neka se na koji od „poznatih“ načina riješe tih „pojedinačaka“ pa da vidimo, što će biti...

gropa i visoko dignuti barjak pobjede... Nato mu rascetovrše tijelo i bacije ga na lomaču, gdje je bilo zajedno sa Pesavčevim spaljeno.

Eto tako je poginuo mučeničkom smrću — seljački kralj, koji je zamislio velike osnove, na kojima bi mu mogli lako zavidati učeni, školovani ljudi. Nazalet svi su nam naraci isti po vodi. Hrvatska i Slovenija morale su čekati punih 345 godina, dok ih je jugoslovenski mać po Gubčevom proročanstvu oslobodio. Uza sve to jugoslovenski se narod sa zahvalnošću spominje svog — seljačkog kralja i njegove bune. Ima mjesta, gdje narod priča, da taj slavni čovjek nije umro, već da se nad njim i njegovim drugovima sastala dva brigeja. Sa svojim vojnama sjedi on ispod tih brigeja za kamenim stolom, na kojem su pune čase vina. Brada mu se vije oko stola, a kad se ovije deveti put, onda će razlomiti nad njim brda in on će se veselo nasmiјati, što mu je narod oslobodjen od velikaša i njemačko-mađarskih tirana. **Slava Matij Gubcu!**

PISMO IZ RIJEKE.

Rijeka se zabavlja. — Ninette Jeremićade. Konvencije. — Jovo na novo.

Prošli petak malo što se nisu diplomatski ocnosi između mene i Ninette preklimali. To je bilo dan iz one velike Kavalkine, što je prizredila "Vedetta" u gradskom teatru. Otkad se na Rijeci ne priredjuje revolucije onako često kao i prije, otkada nema više d'Annunzia, ni koristeći raznih drugih manifestacija. "Vedetta" je, razumije se, postala ponešto manje interesantna negoli je prije bila. Osim toga ima na Rijeci sva sila ljudi, koji bi rado čitali Zanellinu "Voce Popela" ili "Difesus", ali te novine ne smiju više do dolaze na Rijeku — vlasti im ne dopuštaju, da se po gradu šire. Da se svi ti i mnogi drugi nezadovoljni malo udobrovolje, "Vedetta" je došla na sretnu mihu, da priredi jednu veličanstvenu Kavalkinu ili — kako je to ona pisala već puna dva mjeseca — il "Vegetissimo della Stappa. Očevici vjeruju, da je na toj Kavalkini bilo više svijeta, negoli na jednoj dosadašnjoj patriotskoj manifestaciji. I Ninetta je bila na toj zabavi. Vratila se je pred zoru — s čabrićem — i to će reći: nije plesala. Nije ni čudo kraj onoliko gužve. A opet Ninetta ide u red onih žena, koje u jednom danu, a to znači više nego u tri. Prošlost je lijepa stvar, ali za one, koji idu po kavalkinama — sadašnjost je sve. To se meni ne sviđa, zato ja i ne idem na kavalkine. A bolje bi bila učinila i Ninetta, da nije išla. Barem ne bi između mene i nje bilo došlo do onoga gotovo neugodnog incidenta.

Sva zelena od bijesa, što nije plesala, navela me se na tuži na nje, na njezine nemu. Nekada da je bilo ugodnije i ljepše — mnogo ljepše. Jedamput da su na kavalkine dolazili sami domaći ljudi, rođeni Fiumanci — svaki je bio kao kod kuće — i svaki se je zabavljao do mile volje. A danas? Osim dva ili tri plesaka ne vidi se ni jednoga domaćeg, tj. rizičnoga poznatoga čovjeka. Kako se okretno, ne čujete nego "mangiaji" — član da na kavalkinama i sve tako. Pak to nije samo na kavalkinama — to se događa u svim uredima, u trgovinama, u školama pa i u crkvama — svuda. Je li to bogu zadovoljno? Pitala me Ninetta svoje osnako zelena od jada.

Ali tu je i mene nešto zasvabljalo. Ja sam joj odgovorio ovako:

— Vi, Ninetta, ne biste smjeli, da govorite tako... Jer, ako niste sasvim zaboravili, vi ste također bili između onih, koji su ih zvali, da dođu ovamo i da ostanu. Kad su bili oni veliki korijci, još u vrijeme generala Graziosi, vi ste uvijek bili prvi iza muzike i mahnali ste kao da ste iz hitala pobijegli, čitavo ste se vrijeme derali: "Italia o morie! Abbasso Wilson! Morie! Morie!" i sve tako. A sjećate li se, kad je ono u septembru 1919. talijanska vlada bila izdala zapovijed, da imau njezine trupe ostaviti Rijeku? Znate li, što ste onda učinili vi i neke vaše prijateljice? Otišle ste pred Čičolinovo i koliko ste duge i široke rastičnje ruke imale, koje su vam zakrčile put, i silili ste ih, da ostanu. Pa dobro — oni su ostali — — — Čemu se onda tuđite? Kad se nekoga pozove i prizdi, onda mu treba dati sve slobodnije, koje ga idu. Pozvanik je tu kao u svojoj kući, on se može baniti tuda, koliko i kako ga je volja, jer vi najbolje znate, ča tava i ča letio on, ne može rešpeto.

To nije, dakako, Ninetti nikako išlo u glavu, ona se naljutila, sasula je na mene svega i vašta, a da je imala pri ruci kakav lonac ili što drugo, zacijelo bi mi ga bila trisnula u glavu.

Sitradano smo se izmirili. Nesto je ona popustila, nešto ja. Ali pomirili smo se samo poradi toga, što, sudeći po zadnjim vijestima, izgleda, da se na Rijeci nešto iz brda valja. Mussolini je uistini predsto parlamentu konvencije uglavljene u Sv. Margeriti. On se je pače izjavio, da se te konvencije moraju odrediti jer da te traže političke prilike kraj Rijeke i Italije. On je učinio i više: on je dao razumjeti riječkim nemirnicama, da račun na disciplinu svih Riječana, a to će reći: ili budući dobri — ili ćemo vas napiti ulu od bitni. Prema, tomo moglo bi se dogoditi, da jedan put doista bježe od nas, i to je Mussolini rekao. E, dočekamo i to, da je Mussolini prišao i onaj repić rapalskoga ugovora. Čini se, dođuše da ga je odobrio parlament, ali u suštini odobrio ga je Mussolini, jer Mussolini je i parlament i senat — on je Montecitorio i palazza Madama. I tako veče da će do konca ovog mjeseca biti ispravni Suskak, a u isto vrijeme, da će se sastati takozvana paritetka komisija, koja ima da uredi prilike na Rijeci. U toj komisiji ima i Jugoslavina i Talijana: ta će mješovita gospoda više ili manje skoro najočiglav, da učine, što je već jedamput pokušali, ali to je Marzia Terezića, što će reći, da od Rijeke učine — i sam ne znam — što.

Medjutim i poslije ispražnjenja Susaka Delta će i Lutka Baroš ostati okupirani.

I tako — Jovo na novo...

Rokac.

Gospodarstvo

NASTO TREBA DA PAZIMO KOD NOVIH NASADA LOZE?

1. Na položaj zemljišta. Odaberimo li u toplom, zaštićenom položaju, ne samo da nam loze ne porazu, nego im smo sigurni, da će nam gorđije uzrijeti i davati dobra kapljica. Samo u najvećoj nuždi, kad name nemamo shodnjeg zemljišta, posadimo loze i na niskim položajima. Imaš li u tu svrhu prikladno zemljište u blizini kuće, tim bolje; bit će ti u svakom položaju. 2. Na kakvoću zemljišta. Zemlja za vinograd mora biti dobra, neutrošena. Za novi nasad nije zemljište, gdje je rasla pred malo vremena loza. Takvo zemljište treba držati ba-

rem kroz 4 godine kao oranicu ili još bolje kao djetelište (lijekarice), koje moramo vrlo dobro gojaviti. Za vinograd je neprikladnije ono tlo, gdje je kroz više vremena došlo obilježenje (ferbasipnja) i gdje smo kao sjedbe i kasnije dobro gojavili sa stlaškim i umjetnim gnojim.

3. Na potrošak. Imaš li na izob dva jednako dobra zemljišta, od kojih je jedno jako kamenito, a drugo je ravna mekotina, onda odaber moć posljednje, jer će te čitava radnja stajati manje novaca.

4. Na pripravu zemljišta. Ako hoćemo da nam loza obilato rodi i druge trupe. Pomislimo si, da ne sadimo lozu samo za par godina, već za 20, 30 i više godina. Evtualne humke treba da izravnaš, jame zabliš i paziš da ti dobra zemlja ostane na površini. Ako zemljište nisi, onda učini još za nekoliko godina zaravnata, koje se učvrsti zidovima ili koronama, i to esubito za to, da se prepriči raznoće zemlje i smanji strmina.

Zemljište za lozu treba — ako je ikako moćno — iskrediti ili rizičati za 70—80 cm dubine. Onaj položaj zemljišta, koji je najviše izloženo sjeveru, treba rizičati. U tom slučaju moramo nastojati da ne dodje gornja, pludna zemlja dublje od 70 cm. Nekoji naš ljudi rizičaju ili prekopavaju zemlju na 1 m i više duboko, tako da kasnije dobra, gornja zemlja dolazi sasvim na dno ili se promiješa. Ho se na moze pogodno napraviti. Nemoj zaboraviti, da se samo ono prekopavanje zemlje dobro, kod kojih ti dolazi gornja dobra zemlja odo, kako imaju da dodju glavne loze, a slaba zadržava na površini. Cijeli čiješ iskopao najbolje obaviti i na taj način, ako pomajrije posak na nižem kraju zemljišta. U slučaju, da imamo duboku jaraku. Uz jalu prazni jaraku označi pomoću konopa (spaga) i mjerila (štap od 1—1½ m) drugi jarak. Prvu motiku zemlje iz prvog jaraka bacaj u dno drugog jaraka i tako redom dalje, dok ti prvi jarak postigne dubljine od 70—80 cm. Nakon treć četvrti tlo jaraka, onda radi tako i nadalje sve dok ne izriješla čitav komad opredijeljenog zemljišta za vinograd. Ako pak naiđeš na kamenje, onda obdu prije odstrani, a drobnije bacaj u dno jaraka prije negoli bacaj u nj prvu dobru zemlju iz narednog jaraka.

Iza kako je zemljište tako iskopano, ostavi ga neporavnana i izravni tekak neposredno prije sadnje. Stava je, što se kod nas u Istri na to vrlo važno izravnavanje iskopanog zemljišta vrlo slabo pazi. Samo da se kopljima jame ili skulje za američansku lozu, kao što običajno radimo, ne vrijedi. Ako ti je zemljište tako kamenito, da bi te rizičanje previše stajalo, učini barem jarke ili foše od najmanje 1 m širine i 70—80 cm dubine i pazi, da dodje gornja bolja zemlja na jednu, a slabija donja (zadržava) na drugu stranu jaraka. Kad sadiš zemlju, onda zemlju na dno jaraka, a slabiju (zadržava) na vrh.

5. Na sadjenje. Sadi u redove i to jednakomjerno, ne pregušto ni prjetliče, nego pravilno! Ne samo da lijepo u redove posadiš vinograd ugađa oku, nego djeluje jednakomjerno na pojedine trsove zrak i sunčano svjetlo, što je od velike važnosti. Tako posadiš vinograd lahko obraduješ plugom i okopalom, što ti trošak za uzdržavanje vinograda znatno snizuje.

Ako bismo predložili saditi, loza bi slabo uspijevala to slabo rodila i slabo gorđila davaa. U tom pogledu opazimo, da naši nasadi, koji su sadjeni prije više godine, daju već više nego oni, koji su u posljednje čim prije uvidjeli. Mi bismo preporučili, da razmak redova bude obično 1 m i 50 cm, a razmak među trsovima — dakako prema vrsti loze — 1 m do 1 i 20 cm. U brigoviti vinogradima, gdje se ne bi moglo raditi na toliko, može se raditi i na 90 cm. Razmak između trsova, običito u pladnim položajima, neka idi redovi od sjevera prema jugu. Ako sadiš po dvije loze skupa, što ti ni najmanje ne možemo da preporučimo, nastoj, da bude razmak između svakog par loza barem 2 m. Loze za baras (ružu, perglu) nastoj podnijeti saditi gušće, ali tako, da kolčićima, koji su duži najmanje 1m, označi mjesto pojedinim lozama. Uz te kolčiće posadi — iza iako se prekopana i sravnjena zemlja dostatno slegne — loze, i to po silom vremena najkasnije do konca marta. Pazi, da ti ne dođe oko žila dobra, gornja zemlja. Ako nije zemlja najbolja, gnoj kod sadnjeja umjeren sa kompostom ili sa prezrelim stlaškim gnojem. Nema nikakvog smisla, da naihaš ispod loze debele plitke stlaškog gnoja, kako to čine mnogi naš seljaci kod nasade, jer se na taj način loza ne uzgaja.

Ustanalom tako sadiš i cijepanice, koje si sam uzgojio ili naručio kod kakove pouzdane i solidne tvrtke; to je najbolje, jer ćeš na taj način doći najbrže do ploda.

Zilavcima se — bile one cijepane ili necijepane — skraćuju kod sadnje, nešto žile i preruče im medija (vrh) na jedno dobrozadržano oku. Rozge se tik naidnog kolencu Rijske narežu. Sadi se u koliko je moguće okomito (ovisno) i to tako, da dodje kod divjaka gornje oku ravno sa površinom ili nešto ispod površine kod cijepanice, tek nešto iznad, što, gdje je cijep spojen sa podlogom, ravno sa površinom zemlje.

U slučaju, da nije zemlja kod sadnje dostato slegnuta, onda moramo računati s time, da ćeš lozu saditi i sravnati. Zato moramo cijepanice nastoj posaditi, da dodje mjesto, gdje su gnoj spočen sa podlogom, da nam ostane nešto nad površinom zemlje. Preduboko sadjenje cijepanice imala bi slabu poslicu, da bi cijep loza učinio žile, a previsko je sadjenje cijepanice u slučaju, da zemlja nije slegnuta, nego zlorisno. Kod nas u Istri se previsko se previsko time, što se cijepanice preduboko sadje; zatim se ne posvećuje osobitu skrb oko toga, da se pravodobno odrežu žile na cijepovima. Nad

svakom posadijenom lozom treba učiniti kupčić zemlje od rane zemlje. I uprav u tom pogledu mnogi griješni naši vinogradari. Jedan od njih je, da posadi loze ujednu van iz zemlje i da se usuše. Uslijed toga ima dosta neuspjeha kod sadnje. A nepravdno se zatim krivi okoga, koji im je loze poslao ili izručio. 6. Pazi, da uzmeš dotičnom tlu, na kojem kanis saditi lozu, prikladnu podlogu (divljaku). Jer je upravo to temelj svemu. Za više kamena, u koje zemlje kao i bijela tla (tassel, piasak), koje sadržavaju mnogo vapna, uzmi monikulu, a za crvenice i crnice sa malo ili ništa kamena uzmi velikolisnatu ripariju. Što se takozvanih križanica (hibrida) tiče, moramo biti oprezni te ih saditi najviše za pokusaj u mlađoj množini.

Uz dobre domaće vrste kao što su Malvazija, Brijuni must, Terban, Ezulana, Dragonova, Terban, Hvalčić itd. preporučamo ti da sadiš još i sve vrste: Bijeli plenkicu (spanjol), Slatkoman, Zelenu Ribolu, Portugalu, Modru Frankinju, Terolagu itd. Ne zaboravi i više vrsti kao n. pr. Brijel Burgundac, Sovinac, Ribundac, Framnac, Zeleni veltinac, Grijel Ribundac, Sostrijski Kabinet. Ove će ti posljednje vrste vrst dati i fini kapljicu, koja će ti dobiti doći, ledi ti dodju gustovi itd. Ali što je najvažnije, takva vina ćeš moći vrlo lako i štapa prodati, a u godinama, u kojim ti obične loze daju još mast, s njima popratiti pomoglo, da ti se ne će trebati zateći svezarac.

Končno ti preporučamo i to, da sadiš i stolne vrste gorđija, a naročito ako ti se vinograd nalazi u blizini željezničih i parobrodarskih postaja ili gradova. Te vrste jesu: ajdarski Szaobinski biser (Plavice iz Sv. Barbje), Križanica Maadlarova, obična i muskatna plenkica i modri portugalac; b) kasne: Bijeli i crljeni kežalj, Mor Redina, damascenski veliki muskat, Bozanska, Verdeja i Paradizija i Hamburg-muskat i Aleksandrijski muskat. Samo ti moramo napomenuti, da treba, ako se namjerava saditi u toplu zemlju, te vrste, koje ne mogu potpuno razvijati a niti sargijevati.

Svega po malo

Zaruka Ni. Visočanstva princesseje Jolande. Pred više vremena talijanske su novine širile vijest, da će se Ni. princissa Jolanda, prvorođenka talijanskog kraljevskog para, zaćrući sa belgijskog prijestolonasljednika, Sada pak se zvanično javlja, da se je u Rimu sa kraljicom, koja je u Kvirinalu u Rimu sa talijanskim kavalerijskim kapetanom grofom Calvi di Borgolom. Prema tomo vidi mo, da u prijašnje vijesti talijanskih novina bile posve neosnovane.

Novi vulkan u Italiji. Iz Metaka javljaju da je u općini Francignetu na Livenzi nastao velik veliku eksploziju kerker, iz kojih se sila izdala i bila bacana vrela voda. Popodne se ova pojava ponovila i krater se pomalo širio i dobio promjer od 3 metra.

Odlični Francuz i istarskim Jugoslovima. Pred malo vremena održao je poznati francuski publicista g. Etienne Fournel u Parizu veliko predavanje o Centralnoj Evropi. Konferenciji je prisustvovala nabravnata publika. G. Fournel je prije svega govorio o posljedovoj konferenciji Centralne Evrope; a zatim je prešao na nacionalne manjine, koje žive u inorodnim državama. Iza kako je ocrtao sve ostale nacionalne manjine u Evropi pošao je i na jugoslovensku manjinu u Italiji. O istarskim Jugoslovima se je izjavio vrlo ljubavo. Rekao je, da je njegova misao, da uvidjenu vijest, da je njegova historija epopeja, koja obiluje događajima, koji su dramski i prelaze svako imaginaciju.

Opaljivanje kose. U nekim velikim praškim brijunčanicama bit će uvedeno američko stlažice kose — zvano čine. Budući da kod običnoga čovjeka kosa raste vrlo sporo, a čine raste tako dugo dok kosa zacijeli, što škodi rastu, kosa slab i pada, namjeravaju upotrijebiti paljenje kose kao u Americi. Kosa se najprije privuče oku obično, onda se krajevima malo ožege, tako da se cijeviče odmah zatvore i sprječje se istjecanje pigmenta. Za tim se glavna ova i osušuje.

Vrlo pametno! Kako javljaju novine, u Italiji je došlo do zabrane nazivne. Ministarstvo vićeje u Rimu stvorilo je odluku, da je registrirana hazardne igre, nego da ovlasti ministar unutarnjih poslova da poduzme stroge mjere za suzbijanje tih igara.

U Austriji se diovanje naičlje udaju. Dek godovo u svim evropskim zemljama broje žen namudnašću broj muškaraca, u Austriji su žene u tako sretnom položaju, da mogu biti goveo stajbe, da će naći muža. Tamo ima namre preko 300.000 muškaraca više nego žena. Stoga je engleska vlada odlučila u sporazumu sa austrijskom vladom, da se u Austriji uvede striktni. Te žene dakako ne smiju biti starije od 25 godina. Ne engleska vlada je zaboravljala narediti, da se ružne žene ne smiju seliti.

Strasna požar. Proslod ponedjeljku u 4.45 sata poslije podne izbruhnuo je strasna požar na bivšem samjstu uzorka u Trstu. O tom događaju nije su odmah obaviještjeni tržašanski vatrogasni timovi, koji su došli na lice mjesta, a tadašnje barake bile su već — uslijed velikog vjetra — u strasnom plamenu. Vatrogasni vojnici su uočili sve bile oko toga, da vatru lokaliziraju, što im je napokon i uspjelo. Medjutim vjetar im nije dopustio, da spase od baraka. Uzrezi tog požara se gojavio nepoznat. Steta se računna na više stotina hiljada lila.

Koliko je stajao svjetski rat. New York Herald donosi interesantne podatke o tom, koliko se stajao svjetski rat: 250.000.000.000 dolara u srebru, što važe 7.812.000 tona. Za prevoz ovog tereta potrebno bi bilo 3906 vlakova po 40 vagona u svakome. Ovi vozovi pretegli bi se u duljinu od 1.300 milja, t. j. sav put od New Yorka do San Paula. Ako bi svi ovi dolari bili položeni jedan pored drugoga, oni bi mogli 3.6 puta po liniji ekvatora obaviti našu zemlju. Ako bi ovi dolari bili položeni jedan na drugi, tada bi to bio jedan srebrni stup 394.560 milja u visinu, t. j. dva i po puta više nego sav put između zemlje i mjesece. Ako bi se svi ovi dolari pretvorili u prugu, tada bi mi imali srebrni put od 49.322 milja. Ako bi sve ovo srebro razdijelili među stanovnike cijelog svijeta (koji su živjeli u kolovozu 1914. prije početka svjetskog rata), tada bi svaki čovjek dobio, po 170 dolara. Naravno, dodaje list, da ovakvu svotu moglo bi se stvoriti nešto bolje, nego je to imati stvoriti.

Talijanski budžet za 1920-21. I 1921-22. godina. U budžetskoj godini 1920-21, državni izdatci iznosili su 36.229.1 milijuna lira a prihodi su donijeli 18.820.1 milijuna lira. U deficitu je 17.409 milijuna lira obdučavac je i 5.858 milijuna lira, koje su služile za poliranje prošlogodišnjeg budžeta, tako da cjelokupni deficit iz 1920-21. iznosi 12.551 milijuna lira. Za budžetsku godinu 1921-22. računamo 16.967.8 milijuna lira rashoda i 15.332 milijuna lira prihoda. Vanredni budžet pokazuje izdatke u visini od 5.373.4 milijuna lira.

Potres na juhu Tihog Oceana. Predpoštie je nedjelje harao po južnom dijelu Tihog Oceana užasan potres, koji je nemilo rusio kuće. Željezničke mostove itd. kao kakve igračke. Sve brzojavne i telefonske vjeste su prekinute. Materijalna je šteta užasna. Broj ljudskih žrtava ima vanredno mnogo.

Najveći top, kakav je bio ikada saliven u Francuskoj, dovodi se u Rulle kod Antoulme. Cijev mu je 21 m duga i važe sama 90 tona. Metci će vagati po 420 kg i letjeti do dalje od 90 km. Top kane smjestiti u koju ratnu lokaciju.

Književnost

Pregled jugoslovenske književnosti. Cirilometodska knjižara u Zagrebu, Preradovićevog 4, izdala je veliki popis svih hrvatskih i srpskih knjiga u koliko se mogu dobiti u knjizarskom tržištu. Knjige su poredane po strukama te ih ima u katalogu navedenih oko pet tisuć. Cirilometodska knjižara izdala je ovaj katalog, koji je prvi svote vrsti na srpskoj književnosti, koja je u ovom pogledu vrlo strogo postupala protiv nama, što ni najmanje ne odgovara istini. Naprotiv je istina, da je došlo k nama Anter, koji je izdavao nekoliko fašista iz Marčane, da istraže, što nama nije poznato, koji je kriv da je na našu poštu stiglo 50 brojeva komunističkih novina za ghlovnijem Blaža Zuccena. Napominjem, da su spomenuti fašisti prilično lijepo postupali s nama.

Prisposilano

Postovanom Općinstvu u Mutovranu. U zadnje vrijeme opažam da se među vama šire neistinite glasine, da su mutovranski fašisti htjeli zapaliti kuću meni i Martinu Zuccenu u Mutovranu te da su tom prigodom vrlo strogo postupali protiv nama, što ni najmanje ne odgovara istini. Naprotiv je istina, da je došlo k nama Anter, koji je izdavao nekoliko fašista iz Marčane, da istraže, što nama nije poznato, koji je kriv da je na našu poštu stiglo 50 brojeva komunističkih novina za ghlovnijem Blaža Zuccena. Napominjem, da su spomenuti fašisti prilično lijepo postupali s nama.

Zuccen Jakov od Martin.

U MUTOVHRANU, dne 12. februara 1923. Zuccen Jakov od Martin.

Odgovorni urednik: IVAN MARJA MICHELLEZZI; izdavač: DR. STOJAN BAJAŠI I IVAN STARČIĆ; tiskar: TISKARA "JEDINOST" U TRSTU.

Dana Starceva

Dr. Miran Kajin

Barčolje-Trst, 10. februara 1923.

Novo daske i grade

svake vrste prodaje MATEJ BANČIĆ, Krsanci; Zmjnj kod Kanjanara.

Čitatelji "Istarske Riječi", kojima je zgodno, mogu izručiti pretplatu gosp. Ivanu Novak — Pazin.

Ne mogavši prisustvovali sprovodu darovao je Mate Peteh — Zmjnj za "Istarsku Riječ" 10 lira u počast uspomene blagopokojnog kapelana Antuna Sebaste.